

העם מוות בצומת

המוחה היה היתולי. אך הסיבה היתה טראגית. הציבור חכם יותר מן הפוליטיקאים

שלו על תרמית של אישביטחון לאר מגניקציוני. וכל פיגוע משמש לו תח מושת. כמיסטר הדמוקרטי זה לגיטימי, אם כי ניתן לפקפק בחוכמתו הפיר ליטית של קו זה. עמיתיו, שרייהליכוד, הסתייגו ממנו כמעט בגלוי. חמורה יותר התגובה השניה. אחרי כל פיגוע מסעיר מרימה את קולה ה מקהלה של תובעי עונשהמוות. כבר הוכח מומן כי דרישה זו אין לה ולא כלום עם האינטרס הביטחוני. ולראיה: כל קהילתהביטחון, ובכללה גם האנשים האלומניים הקיצוניים ביותר, דוחים רעיון זה מכל וכל, מט עמים מיקצועיים. אולם המקהלה צמ את הרם אינה משתתקת, מפני שמני עיה הם פסיכולוגיים, ואולי פסיכר פאתיים.

בעבר נשמעה דרישה זו אחרי מיק רים, אכזריים במיוחד, כשהכוונה הי תה לרצח נשים או לרדים. הפעם נשמ עה דרישה זו אחרי הריגת חייליבמדים, נושאנשק, בידי אנשים שלא היה להם נשק חם.

מעשים ספונטאניים. בעיני אנשיביטחון, דווקא פיגוע כזה הוא המסוכן ביותר.

שרותיהביטחון התמודדו בהצלחה רבה בפעולות של מחתרות מאורגנות. מכיוון שמחתרות כאלה זקוקות לצינור רות של קשר ואפקה, יש להן נקר דות-תורה רבות. אך כאשר מכוצע פי גוע עליידי קבוצה של בנייהמקום, שאינם שייכים לשום גוף והפעלים באופן ספונטאני — קשה הרבה יותר לגלותם.

עיתוני ישראל היו אסירייתורה של רי הממשלה. בשבועות החגים אין הר בה חדשות. העורכים מתלבטים איך למלא את עמודי עיתוניהם, ומה לשים בכותרת הראשית.

הסקנדל הקולני בישיבת המ" שלה סיפק חומר ליומיים. אריאל שרון תקף את רבין. עזר וייצמן תקף את שרון מילולית, וכמעט גם גופנית, במעין פארוויה על עלילות השמן והרוה. יצחק רבין וחיים ברילב עזרו לווייצמן. הכל היו מבוססים.

מחזה היתולי זה נערך בעיקבות אירוע טראגי. הריגתו של אישימי לואים בצומת מגירו בידי כרכפר מ איור ג'ניו, שהיה תמוש כסכין. הוא חטף את נשקו של ההרוג, שלא היה הגבול — גם הם לאירוהים — ניסח לירות בהם, אך נכנע משגילה שהנשק אינו טעון.

המקהלה הזועקת. אחרי כל אירוע כזה קורים שני דברים.

אריאל שרון תוקף את שרהביטחון, יורשו בתפקיד, שהוא חבר המפלגה היריבה.

זה טיבעי. שרון בונה את הקריירה

הפרשה: תגובות

כולם היו בלישכת שרהביטחון ביום השני אחר-הצהרים — השר, הרמטכ"ל, גיבורי הפרשה שרצו עונשימאסר ארוכים במצריים וקרבנימשפחותיהם של עוליהגרדום.

כולם פרט לגיבור בהאיהידיעה של הפרשה שכונתה, "העסקביש" — בנימין ג'יבלי.

מי שכונה אז, מטעמי-צנזורה, "הקצין הבכיר", לא נמנה כמוכן עם מוזמני הטקס. המבוכה נחשכה, מפני שגיבלי נטל את אלישבה אשתו, בתה אורית ומשה בעלה, לטיוול בספרד. מישפחת ג'יבלי עזבה את הארץ באורח מתוכנן ביום הראשון שעבר, למשך שבועיים. גם בעיות מישפחתיות וקשיים בירוקרטים שהתעוררו לא עיכבו את הטיול.

כל מי שחיפשו — והיו רבים כאלה — את ג'יבלי וביקשו לשמוע את תגובתו על טקס ההעלאות בדרגה, העלו חרס בידיהם. זה היה תרגיל דיפלומטי מחוכם מצידו.

תרגיל דיפלומטי פחות מחוכם היה באי-מסירת מידע מוקדם על הטקס וחומרהסברתי לשגרירות ישראל במצריים מבעוד מועד.

ג'יבלי, בסיוני, עיסא, ששון

מטשילפנתי ביום השני בלילה למשה ששון, שגריר ישראל במצריים הוא ידע רק את אשר שמע שעה קלה לפניכן במהדורות החדשות. כדיפלומט זהיר ומנוסה סירב להתייחס להתפתחויות. ששון שמע ממני פרטים על הטקס, שנערך אחר-הצהריים במישרדהביטחון, וחיכה להתפתחויות.

באותן השעות לא ניתן היה להעריך האם תהיה התייחסות בעיתוני המחר של מצריים, או שהאירוע יחלוף על סדרהיום הלאומי שם.

חסן-עיסא, ראשיהדסק הישראלי במישרדהחוץ המצרי, שמע בראשונה ממני על האירוע. עיסא נשמע די מופתע ושאל אותי: "את מדברת על מה שמכונה, פרשת לבון?" מכאן ואילך סירב להגיב, והסביר שעוד לא ידוע לו מאומה, ואין לו עדיין הערכות או התייחסות כלשהי.

גם מוחמד בסיוני, שגריר מצריים בישראל, שמע ממני בראשונה על האירוע בשעת-לילה מאוחרת. "מה את אומרת? זה היה בחדשות? מתו? לא שמעתי, מפני שרק עכשיו שבת הביתה. לא, לא הודיעו לי על-כך מראש. לא ידוע לי על כך דבר!"

בסיוני סירב, כמוכן, להגיב בצורה כלשהי לידיעה, וחיכה להת-מתחויות.

דסנה ברק

הפעם נתפסו התוקפים כמעט כי מיקרה, דווקא מפני שהפיגוע לא היה מאורגן ומתוכנן, ומבצעיו היו בלתי מיומנים. שרון האשים את הציבור ובעיקריו את המערך בכך שהוא "התרגל" לפי גועים כאלה, ואינו נסער. אך יתכן ש דווקא תגובה מאופקת כזאת מוכיחה את נבואתו של הציבור. הוא יודע כי פיגועים כאלה אינם נמנעים לגמרי, וכי הם חלק מן המילחמה המתמשכת, שתגיע לקיצה רק כאשר יושג פתרון פוליטי. ער, או, ההיסטריה לא תעזור.

פרשות

עסק ביש

פרשה. עסקביש. מעשההטרור. התנרבות. אידיאליסטית.

מחדל מחפיר. צדק מאוחר

פעם זה נקרא, "העסקביש", או "פרשת לבון". היו לזה שמות שונים. הכוונה היתה למיבצע מסויים.

בקיץ 1954, כאשר פניחס לבון היה שרהביטחון ודוד כרנגוריון שהה בש" דהיכוקר, הופעלה במצריים רשת-ריגול שהוקמה קודם לכן על-ידי אמ"ן. על חברי הרשת, יהודיים ציוניים בנייהמי קום, הוטלה משימה מסוג אחר: להטיל פצצות במוסדות-ציבור, במסדות אמ"ן, ריקאיים ובריטיים בקאהיר ובאלכ-סנדריה.

באותם הימים התהדרו היחסים בין המישטר המצרי החדש, בהנהגת גמאל עבדאל-נאצר, ובין ארצות-הברית. הכי ריטים עמדו לנטוש את כסיהם ליד תעלת-סואץ. מטרת הפעולה היתה לעורר את הרושם כי במצריים פועלים יסודות לאומניים קיצוניים, ובדרך זו לסכסך בין מצריים ובין המדינות המי ערביות. הפעולה התגלתה במיקרה, כאשר

נדלקה פצצת-תבערה שיהודי מקומי עמד להניחה בבית-יקולנוע במרכז קא-היר.

מחדל מחפיר. לנאשמים נערך מישפט פומבי. שניים נדונו למוות, הא חרים לתקופת-מאסר.

ממשלת-ישראל, בהנהגת משה שרת, הכחישה את הכל, דיכרה על עי-ליתדים אנטישמית נפשעת וניתקה את מגעיההשלוש הסודיים שהיו בעי-צומם, כיוזמת עבדאל-נאצר. בארץ סער מאחורייהקלעים הוויכוח סביב השאלה שהפכה קלאסית. מי נתן את ההוראה? — השר לבון או ראש אמ"ן, בנימין ג'יבלי. בעיקבות יוכוח זה נפלה ממשלה, התפלגה מפא"י וקמה רפ"י.

בכל הסערה הגלויה והסודית כמעט נשכחו קורבנות הפרשה — חברי הרשת שנמקו בכלא מצרי. אחרי מילחמת 1956 נמנעה ממשלת-ישראל (או: כרנגוריון ומשה דיין) לעמוד על שיחורו הכלואים תמורת החזרת השבויים המצריים. הרבר נעשה רק כעבור 11 שנים נוספות, בעיקבות מילחמת ששת-הימים. רבים סברו ש מחדל מחפיר זה נבע מחששם של ראשיהמדינה מפני הגילויים שבפי המשותחרים.

תודת המדינה. השבוע עשה צה"ל מעשה סימלי והעלה בדרגה את נדונייקאהיר, וביניהם השניים שהועלו לגדרום. כך, באיחור, הכיר צה"ל באחד רייתו לגורלם.

בכך התאימה ישראל את עצמה לנהג העולמי החדש. פעם היו מדינות מתכחשות למרגליהן ולסוכניהן, ומפי קירות אותם לגורלם. ברור האחרון השתנה הרבר, והמדינות פועלות ל-שיחור סוכניהן. לפעמים, כעבור זמן, הן גם מודות במעשיהם.

המיקרה המסויים הזה עדין במיוחד. העסקביש היה, לפי כל הגרסה סבירה, מעשה-טירוף בלמוא מוכן מצד הש"ט. הוא היה מכוון נגד אוהבים מצריים מפש. מפשע. הנדונים נשפטו כרין על-פי (המשך בעמוד 8)

העולם הזה 2613

נסיר הקיבוץ

שימעון אבירן, שהיה מפקד חטיבת גיבעתי ואיש"פלמ"ח: "היתה לי יוספלה מחשבה עצמאית ומוח חריף. הוא עלה על כולנו בדיעותיו המקוריות."

בסופה של מילחמת-העצמאות פרש מהצבא. כרנגוריון, שלא אהב את דיעותיו המקוריות של טבנקין, לחץ. טבנקין נכנע.

"וזה היתה הטרגדיה של חייו", אומר חיים גורי. "הוא היה מה שנקרא: הבטחה עם שחר. כישרון גדול שלא מוצה. כך בקארייה הצבאית, כך בתחומים אחרים." טבנקין חזר לקיבוץ, למד תעשייה וניהול בטכניון וניהל את פלדוח. מיפעל המייצר ציוד למחלבות ולתעשיות-מוזן. סיכסוך פנימי גרם לו לנטוש את המיפעל ואת הקיבוץ. שנים אחרות ניהל מיפעליתעשייה פרטיים, הרחק מהרעיון הקיבוצי.

באותה תקופה גם רעיונותיו הפוליטיים נדרו מרחק רב מהתנועה הקיבוצית. טבנקין הפך לאיש ארץ-ישראל השלמה. המסורר יצחק שלו, שאמו היתה אחותה של אווה, אמו של טבנקין. למעשה יוספלה מעולם לא התרחק מבית אביו. יצחק טבנקין היה איש של התיישבות, שהאמין כי צריך ליישב את הארץ בכל מקום אפשרי. ואלה הרי עיקרי תורת ארץ-ישראל השלמה."

קבוצה קטנה של חבריו לרעיון הזה מתגודדת בפאתי בית-הקברות. גרשון שפט, רפאל איתן, בני קצובר, משה שמיר.

זוהי יתרה. בקיבוץ כעסו. ראו בו רמות משונה. 850 נפשות יש בעיני-חרוד (מאוחר). כעשרה מאמינים ברעיון ארץ-ישראל השלמה. בעיניהם היה המסורר משהלה טבנקין, אחיו הבכור המנוח של יוספלה. גם תנהלה טבנקין, בתם היחידה של יצחק ואווה, וגם אחוביה, בנהוקונים, דבקו ברעיון הזה.

בני צוברי: "הוא הירבה להופיע בחוגי-כית, בהרצאות, בהפגנות, השתתף במיש לחות ארצהשילטון, עשה כל מה שחבר'תנועה מסור צריך לעשות. בשבילנו, טבנקין היה הישג גדול. אדם עם ייחוס מישפחתי נכבד כליכך, המצטרף לשורותינו, שווה קצת יותר מכל אחד אחר."

קצובר, מוקף פלמ"חתיקים-בדימוס, מנסה להתנהג בטבעיות, כאילו כך רכזה של הארץ הזאת. שמך של מבוכה בכל זאת נילוה לתנועותיו. הוא לוחץ את ידיה המושטות של תנהלה, מבקש להידחק אל המעגל הפנימי העוטף את בנייהמישפחה, ואינו מצליח.

"ביקרת בעיני-חרוד עשרות פעמים", הוא אומר. "יוסף הקפיד להזמין אותנו לשמחות מישפחתיות. בפעם האחרונה נפגשנו לפני שנתיים. בשנים האחרונות התלהבותו דעכה מעט, הוא לא היה עוד פעיל כה נלהב."

אולי מחלתו ואולי לידיו השיבו אותו בסוף ימיו אל הקיבוץ. כי מבין ארבעת לידיו רק רוני, הבכורה, גרה בעיני-חרוד. אלון מתגורר במרחביה, מיכל בתל-אביב, יואב משוטש בעולם.

יש משהו עצוב, בודד, כמי שעשה לאחרים, ולביתו לא טרה. טבנקין, כך נדמה הבין זאת. בשש שנותיו האחרונות הצטופף בחיקו המוכר של הקיבוץ, הירצה ביד טבנקין וכתב ספר על חטיבת-הראל. למורשת אביו ולהיסטוריה הפלמ"חית הקריש את כוחותיו האחרונים.

אולם אביו הארץ השלמה עדיין לא מרפים. על קיברו אמר אחד מהם, עסקי-גוש אמונים המזוקן צבי סלונים, קדיש. וחברה מקומטת, שפניה צרובות, מביטה במוזקן וצוחקת. "המישהו מהחברים שלוכבגוש-אמונים", היא אומרת, מתייחסת לטקס הקטן כאל קוריוז משהעש.

שרה ליבוביץ

יוספלה טבנקין (1953) מודים מבקשים להם דרך-חיים...

מיהשתיה בקיבוץ נגועים בחיידקים, מכריזה מודעה קטנה בפתח ח' דר-האוכל של קיבוץ עיני-חרוד (מאוחר). נא לא לשתות מים מהברזים. נא להרתיע את מיהשתיה, מבקשת המודעה מהחברים. ובאותו יום עצמו, שבו התגלו החיידקים, נקבר יוסף טבנקין בבית-הקברות של עיני-חרוד, הצופה אל הגילבוץ.

לפעמים הוא הרגיש כינינו כאילו היה נגוע, "אמורים חברים בלחישות, ברמוים, בחרייהחרדים, ומתכוונים לנטיות-יהימניות, לאהדתו הגלהבת את רעיון-ארץ-ישראל השלמה.

מלח הארץ, בן לאצולה האמיתית, החדוד, שוב בקירבתה כל נובודישי נראה כמו ליצן עלוב.

אביו היה יצחק טבנקין, מנהיג אחדות-העבודה והקיבוץ המאוחד, קרובימשפחה של סלוצקין האגרי מעיני-חרוד, חברו של ברל כצנלסון.

אנשים נודדים... אינודוואליסטים קיצוניים, מודדים המבקשים להם דרך-חיים חדשה... מעבר לכך — כל אחד והשקפת-יעולו, כל אחד ומאבקו עם המלאך, כתבת אניטה שפירא כסיפורה ברל.

הבטחה עם שחר. יוסף טבנקין היה בנם השני של יצחק ואווה. הוא נקרא על שמו של יוסף זלצמן, שנהרג בשדות כינרת. כולם כינו אותו יוספלה.

הוא היה מראשוני הפלמ"ח, מפקד גדוד "הפוצצים" (גדוד 4) ומפקד חטיבת-הראל. רבים מוותיקי הפלמ"ח היו שם, בקיבוץ עיני-חרוד. כת שהולכת ונבחרת. מה שלא עשה דוד כרנגוריון, עושה הטבע. ישעיהו גביש, חיים גורי, שימעון אבירן, יצחק ולאה רבין, מולה כהן, חיים ברילב, לוחצים זה את ידיו של זה, שותים מיץ ממותק וקפרי-בוק, אוכלים כעכים מלוחים וביסקוויטים.